

НА ДРЕЖНИЧКОЈ ГРАДИНИ ВОДИЛА СЕ ПРВА ВЕЛИКА БИТКА

Зликовац Драпићевић, жандар, већ трећи пут обилази око наше куће. Пре десетак дана предао је Немцима Сава Пантовића и они су га стрељали.

Недељу дана пре ухватио ме на Локви, код Ерсића кафане, када сам се враћао од Луна Миловановића. Његов колега Јован Костић, када су ме спроводили за Ужице, код Сарића ооја пустио ме кући.

Разговарао сам са Миленком Боснићем: Морам у одред. Зликовац Драгићевић зна целу породицу и Боснића врло добро. Он је 1939. вршио претрес у кући и отерао у затвор мајку, брата и Боснића. Он их је и спровео у опецијалну полицију града Београда.

Миле Бјелица ми рече да наш актив СКОЈ-а за Рооуље предам Тицу Николићу. То смо и урадили у Великом парку. Мој предлог је био да ме замени Вера Димитријевић, члан СКОЈ-а од 1940, која је пре меоец дана дошла из Београда и има у раду већег искуства, но он ми рече да она има друго задужење. Свеједно је. Биће обухваћена радом.

Све ое брзо одвијало. Идућег дана сам већ био у Грбовића кући и већ следеће вечери одатле смо кренули за чету. Водио нас је Лиле Топаловић. У групи је био и друг „Чича“ (Милан Мијалковић). Дуго смо уз пут разговарали. Причао нам је о значају борбе, о њеном размаху у целој Орбији. Причао је такође и о његовом робијању у Сремској Митровици и Лепоглави, о борби у којој предњачи омладина.

У Крвалцима налетесмо на коморцију Милана Стаматовића „Саку“. Терао је на коњима храну за чету. Коњи несташе с пута „он направи заседу. Одједном итгроломи ноћну тишину „Стој! Ко иде? Пуцаћу!“. Наша срећа: познаде му глас Лиле, интендант чете, и рече Милану ко смо. Тако избегосмо неприлике.

Даље смо заједно полако, због натоварених коња, наставили пут. Пред зору омо стигли у чету и одмах легли да спавамо.

Сутрадан омо у строју чете, ми нови, полагаали партизанску заклетву.

После тога иопричах друговима о „Обја!ви“ Немаца. Каже фелдкомандант: „... Победоносна немачка војна сила узела је у

своје руке истребљење свих бандита... Позивају се ови у шуму побегли следбеници да, се одмах врате својим домовима... да се лојално понашају и ништа им неће бити".

Неколико задњих ноћи стално смо у акцији и тек пред зору стижемо у логор. Одемо по мраку, обавимо диверзију, попењемо се уз Градину, прође ноћ.

Оиноћ, 17. августа, имали смо на пропланку код „Зове“, близу чесме на којој се умивамо, збор са мештанима околних села. Било их је доста. А и нас из чете. Лепо је говорио командир чете друг Слободан Секулић. Он је из овог краја, из Крчагова. Знају га и, биди се, много поштују. Имају поерења у њега, као сина њиховог друга из прошлог рата, официра бивше војске, који се није продао непријатељу и постао издајник. Зато су дозволили да њихови синови пријављују у чету. Њих 15 се уписало у описак чете.

Вукола Дабић, стари партијоки радник из Ужица, остао је дуго са мештанима у разговору говорећи им о успешном исходу наше борбе.

Они су, поред оружја и муниције, донели и хране. Што су вруће погаче мирисале! А и кајмак је био добар.

Прву озбиљнију акцију, од формирања 28. јула иа Локви, чета наша „Радоје Марић“ извршила је 4. августа на горјанској станици. То је прва акција у нашем крају на железници.

Већ 5. августа опаљена је архива у Севојну. Стварно врло амело. У непосредној близини Ужица, на домаку непријатеља. Окупатор морао запрепастити, поготову што је извршено и оечење телеграфско-телефонских жица према Пожеги, и то прилично Је одсечено.

Опет од 10. августа чета се не смирује, стално је у покрету, акцији. Ноћу између 10. и 11. августа врши диверзију на железничкој станици Севојно, а у ноћ између 11. и 12. августа спаљена је архива у Рибашевини. Већ 13. августа пали архиву у потпећкој општини.

Ноћу 16. августа извршила је диверзију на железничкој станици у Узићима. Уништили смо, као и свуда, станичне сигнале, телефонско-телеграфске уређаје и покупили окупаторски новац. Друга група је, истовремено, уништила стубове и скинула телеграфско-телефонске жице, по њиховој процени, сигурно преко 400 метара. Причају нам да су то „врло стручно и темолно обавили“.

Мало даље од Узића, ноћ пре тога Пожешка чета покушала је да оруши тунел код Расне. Акција није успела, али јака екоплозија се чула далеко.

Дан је ипоуњен војном обуком, спремањем чланака за зидне новине. Чланке је „кљуцао“, како рече Владан Росић, мајстор од пера — Исидор Барух. Баш омо зидне новине спремили за долазак „Чиче“ (Милана Мијалковића). На кружоцима смо читали нашу, марксистичку литературу. Ми млади смо прерађивали „Свим

Организацијама СКОЈ-а". Имали смо праву малу библиотеку. Колико се тражила књига „Како се калио челик" морала се читати групно. Задњих вечери, кад нисмо у акцији чула се и хармоника. Око „ватришта", на ксм се кувао ручак за следећи дан, јер се дању то није смело радити због дима, сви би поседали и певали наше песме: „Црвен је исток и запад"... „Широм света омладина нова" и друге.

У пообном шатору, био је гештетнер. Прва ужичка партизанска штампарија. После оваке акције издавани су леци који су објашњавали циљ и значај изведене акције.

Оружје нам је било уредно и чисто, смештено у купе код олатора. Тако је морало бити. Тиме смо бранили слободу.

Рано се ишло на спавање јер је преко ноћи требало ићи на стражу.

Рекоше нам да Пожешка чета има електрично осветљење у лотору.

Збору с мештанима није присуствовао Алекса Дејовић. Однео је у Севојно нушкомитраљез да га поправи. Жико Аврамовић је отишао на терен у Каран, а Миленко Бошњић остао у пункту, за штаб Одред, у Грбовића кући. Ту сам први пут јео врућ, куван или печен, кромпир са младим кајмаком. Остало нас је у чети 38. Иначе, она броји 41 борца, и већина је омладина — нас 30. Најмлађи је имао 16. година. Радника је 27, а 12 ђака и студената и са факултетом. Два су војна лица. С пуним правом она носи име „Радоја Марића", радника, секретара Окружног комитета СКОЈ-а за округ ужички, који је убијен у радничким демонстрацијама у Ужицу 1. јануара 1941. године.

Са „Зовџе", где је био збор са мештанима, лепо се види цела потпећка општина, Види се како пламен суче у висину. Мештани кажу да гори код Милољављевића у Горјацима. Види се да су мало уплашени, забринути. Колико се радују нашим успешним акцијама, толико се плаше репресалија окупатора.

После збора, у логору четна конференција, Поново о значају стражарења. Затим о нашим даљим акцијама, диверзијама, припреми за пријем нових бораца,

У понедељак смо рано устали. Наш вод већ се вратио са умивања, а други одлазе. Брзо су се вратили. Одједном у логор улете Мијо Гезовић. Иде са умивања, јер је малопре предао стражу, и каже да је чуо доле око чесме бат цокула, ударање порција и немачки говор. Одмах затим, стражар из гравца Бацетића кућа дотрча и јави да се из даљине виде двоје, једна жена и мушкарац, како нешто машу у нашем правцу.

У то се из правца чесме чу пуцањ, а од Бацетића кућа митраљеска паљба, Командира Секулића није било у лопору. Владан Росић преузе команду и нареди да брзо узмемо оружје и муницију

и што брже у колони кренемо ка врху Градине, го-ворећи да су то сигурно Немци и да желе да нас опколе.

Таман смо мало одмакли, када се из шипражја појави командар чете Секулић и у ходу први вод упуту источком а, други западном (стазом ка врху говорећи нам уз пут да напунимо пушке и у ходу пуцамо убрзаном паљбом, а јаким глаоом издаде наређење да „прва чета“ поседне један пололсај, „друта“ други, а „трећа“ трећи.

Енергично и гласио наређење и убрзана паљба збунили су и задржали непријатеља, паљба је стала што смо ми искористили да се пробијемо до врха Градине и ту заузмемо положаје.

Ускоро затим чула се жестока паљба из правца логора, што кам је казивало да је непријатељ успео да састави обруч у празно.

Бојба је трајала око 4 сата и паљба је почела да јењава. Ми смо пуцали само онда када смо видели непријатеља. Вукола Дабих, који је био више мене дого(варао ое с командиром, који је пратио догледом шта ое дешава у Дрежнику, шта даље да ое ради. Непријатељ одлази ужурбано камионима из Дрежника.

Одједном испод мене чух звекет оружја о камен. Хитро се окренух и видех да је Иси Баруху глава клонула, наочари спали. Допузах до њета и констатовах да је убијен. Рекох то Вуколи, а он ми одговори да узмем пушку, меткове и документа и кренем полако за њима. Пала је команда да ое полако и постепено, уз пуцњаву, повлачимо стрмином испод нас, јужном страном Градине. На коси је остао други вод, под коимандом Владана Вооића, да нам, ако треба, штити одотупницу. Мало касније и борци другог вода почели су да се повлаче за нама и у једној заравни скутхили се и продужили у правцу Златибора,

Ми остали наставили смо спуштање низ отрмину, прешли Рзав и попели ое у Северо(во. Ту смо били пријатно изнеиађени: чекала нас је Ариљска чета. Наше и њихово рукооовдство закључило је да не треба даље предузимати никакве војне акције.

Ту омо преноћили, а сутрадан изјутра кренули смо за Дрежник. Затекли омо групу мештана која је коментарисала битку и догађаје. Био је ту и председник општине. Наш нагли долазак изненадио их је. Председник је пружио отпор но ми смо, и поред тога, растурили сву арживу и запалили је.

Рекли су нам да ту у подруму леже три мртва борца, од којих је једна жена, Унутра су ушли Вукола и Секулић. Мало касније изашли су сасвим црни, скинутих капа и рекли нам да није пожељно да улазимо унутра, да оу сви измасакирани, да је немогуће познати ко су, а да је жена Олга Ђуровић. Познали су је по плавој коси. Она је највише унакажена. Груды, лице стомак. Грозно. Такође смо ту нашли и нашег рањеног друга Радосава Богивића.

Понели смо га и крхнули за Криву Реку, а командир је издао председнику и мештанима наређење да сахране друшве из подрума и друге ако их има на Градини.

Окупатор је у „Објави“ обавестио грађанство . . . да је 17. и 18. VIII 1941. у селима Горпљани и Узићи отрелано 45 и обешено од тога 19 људи „зато што су се огрешили проти(В немачке војне силе. Њихове куће и имовина спаљене су и порушене артиљеријском ватром.

Дела предузета противу српске жаадармерије и полиције ваље као дела предузета противу немачке војне силе“.

У протласу Штаба УПО „Димитрије Туцовић“, између осталог, каже се: . . . „Осамнаести август остаће у сећању оваком Ужичанину као дан прво победе ужичких партизана над немачким крволоцима, На Дрежничкој градини водила се прса велика битка, Док су снаге непријатеља биле наоружане тешким митраљезима и топовима оа 500 Немаца, Арнаута и жандара, један део Одрода од 45 људи задао је пораз непријатељу — преко двадесет мртвих и доста рањених“...

И у ослобођеном Ужицу, први број новина „Вести“ објављује да ће „У четвртак, 2. октобра у 2 сата по подне народноослободилачки одреди свечано сахранити овојих Једанаест јуначких другова Ужичана који су дали своје животе за слободу свога народа и уништење злишвачког фашизма“.

Морају остати вечито забележене речи командира чете „Радоје Марић“ Секулића борцима поете битке на Дрежничкој градини: „Када се ви борите овако, необучени и већином млади, шта би било да сте искусни војници и да имате оружја колико и непријатељ! Са таквим људима морамо победити“.

Исто тако, речи које је на дан сахране, у име Штаба одрода упутио Милинко Кушић Милану Мијалковићу: „Друже Мијалковићу, ти си стварао Ужички одред. Теби он највише дугује. . . Ти паде само зато што си се као први борац борио за истину и правду, бољи и арећнији живот народа.

Барјактари јесу пали, али се барјаци слободе још увек високо вију!“

Живорад АВРАМОВИЋ